

ISSN 2335-8998 (Online)

Teisės e-aktualijos

2023 m. Nr. 1 (21)

„Teisės e-aktualijos“ - tai internetinis leidinys, kuriame skelbiami Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės instituto mokslo darbuotojų parengti socialinės plėtros darbai, kurie buvo pateikti valstybės bei savivaldybių institucijoms.

Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius
Tel./faks. (+370 5) 249 75 91
info@teise.org, www.teise.org

ISSN 2335-8998 (Online)

© LSMC Teisės institutas, 2023

TURINYS

I. IŠVADA DĖL EUROPOS KOMISIJOS DIREKTYVŲ DIRBTINIO INTELEKTO ATSAKOMYBEI REGLAMENTUOTI.....	4
II. NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POKYČIŲ, PRIĖMUS ĮSTATYMŲ PROJEKTUS XIVP-1766(3) IR XIVP-1767(2), VERTINIMAS.....	13
III. NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES PAKEITIMO IR PAPILDYMO PROJEKTO.....	23

I.

Deimantė Rimkutė

IŠVADA DĖL EUROPOS KOMISIJOS DIREKTYVŲ DIRBTINIO INTELEKTO ATSAKOMYBEI REGLAMENTUOTI

Išvados tikslas – įvertinti Europos Komisijos 2022 m. rugsėjo 28 d. pateiktus pasiūlymus:

- (1) dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl nesutartinės civilinės atsakomybės taisyklių pritaikymo dirbtiniam intelektui (toliau – DI direktyvos pasiūlymas);*
- (2) dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais (toliau – Gaminių direktyvos pasiūlymas), kuria siekiama pakeisti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 85/374/EEB (toliau – Gaminių direktyva) (toliau DI direktyvos pasiūlymas ir Gaminių direktyvos pasiūlymas – Direktyvų pasiūlymai).*

Nors Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija užklausoje neprašė aptarti Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto aktas) ir iš dalies keičiami tam tikri Sąjungos teisėkūros procedūra priimti aktai (toliau – Dirbtinio intelekto aktas), tačiau tiek, kiek tai aktualu Direktyvų pasiūlymams, Išvadoje taip pat aptariamas Dirbtinio intelekto aktas.

IŽANGA

Prieš pristatant Išvadoje aptariamus Direktyvų pasiūlymų tyrimo rezultatus, verta bendrais bruožais informuoti apie Europos Komisijos siūlomą sistemą civilinei atsakomybei už žalą, padarytą dirbtiniu intelektu, reglamentuoti.

Europos Komisija dirbtinio intelekto (toliau – DI) atsakomybės klausimus siūlo Europos Sąjungoje reguliuoti:

- (1) tiesiogiai taikomu aktu, t. y. Dirbtinio intelekto aktu (ES reglamentu),

(2) ir netiesioginio taikymo teisės aktu, t. y. Direktyvų pasiūlymuose įtvirtintas civilinės atsakomybės taisyklės¹, kurios, *inter alia*, referuoja ir į Dirbtinio intelekto akte įtvirtintų pareigų pažeidimą.

Dirbtinio intelekto akte nustatomi įvairūs saugos reikalavimai dirbtinio intelekto sistemoms, taikant rizika pagrįstą klasifikavimo sistemą. Dauguma šių reikalavimų, pavyzdžiui, susijusių su skaidrumu, priežiūra, kibernetiniu saugumu ir duomenų valdymu, skirti vadinamosioms didelės rizikos sistemoms, kaip kad dirbtinio intelekto sistemoms, kurias ketinama naudoti kaip gaminio saugos sudedamąją dalį arba kurios pačios yra gaminiai, reglamentuojami pagal ES teisės aktus, apimančius konkrečių sektorių sąrašą, įskaitant žaislus, radijo įrangą ir medicinos prietaisus. DI aktu būtų apribojamas dirbtinio intelekto naudojimas tam tikriems tikslams, pavyzdžiui, biometriniam nuskaitymui ir socialiniam vertinimui².

Gaminių direktyvos pasiūlymas susideda tiek iš materialinių, tiek iš procedūrinių gamintojo atsakomybę reglamentuojančių Gaminių direktyvos pakeitimų. Atsižvelgiant į tai, kad programinės įrangos naujiniai, naujoviniai ir skaitmeninės paslaugos gali daryti poveikį į rinką išleisto gaminio saugai, pagal Gaminių direktyvos pasiūlymą, asmenims suteikiama teisė reikalauti kompensacijos ir tais atvejais, kai žalą sukelia gaminių pakitimai. Taisyklėmis taip pat sukuriama pareiga gamintojams atskleisti informaciją apie žalos padarymo aplinkybes ir palengvinama įrodinėjimo našta sudėtingais žalos padarymo atvejais.

Tačiau DI direktyvos pasiūlyme laikomasi procedūrinio požiūrio. DI direktyvos pasiūlymu ketinama suteikti teisę susipažinti su įmonių ir tiekėjų įrodymais apie DI padarytą žalą, siūloma įtvirtinti civilinės atsakomybės sąlygų prezumpciją, nustatoma platesnė nukentėjusiųjų (tiek fizinų asmenų, tiek juridinių asmenų) apsauga. DI direktyva taip pat būtų suderinamos taisyklės dėl reikalavimų, kurie nepatenka į Gaminių direktyvos taikymo sritį, kaip kad reikalavimų dėl privatumo pažeidimų, saugos problemų, diskriminavimo³.

Šie procedūriniai ir materialiniai įstatymų leidėjo pasirinkimai padiktuoja ir šioje Išvadoje nagrinėjamas dvi temas: (1) procedūrinių įrodymų atskleidimo taisyklių nagrinėjimą ir (2) materialinių teisės klausimų dėl civilinės atsakomybės sąlygų nustatymo aptarimą. Išvadoje pristatomos aštuonios šiose temose išylančios problemos ir dvylika problemų sprendimo būdų.

---

¹ Zech, Herbert. 2021. *Liability for AI: Public Policy Considerations*. ERA Forum 22, January, p. 150. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00648-0>.

² Gallagher, James. 2022. *Regulatory Snapshot: The EU AI Liability Directive*. Mason, Hayes & Curran. Prieiga per internetą: <https://www.mhc.ie/latest/insights/regulatory-snapshot-the-eu-ai-liability-directive>.

³ Nawaz, Samar Abbas, 2022. *The Proposed EU AI Liability Rules: Ease or Burden?* European Law Blog. Prieiga per internetą: <https://europeanlawblog.eu/2022/11/07/the-proposed-eu-ai-liability-rules-ease-or-burden/>.

I. PROCEDŪRINIAI POKYČIAI: ĮRODYMŲ ATSKLEIDIMAS

1. Gaminių direktyvos pasiūlymas riboja įrodymų dėl DI sistemos padarytos žalos atskleidimą

Pagal Direktyvų pasiūlymus, civilinės atsakomybės sąlygų, tarp jų ir neteisėtų veiksmų, įrodinėjimas išlieka ieškovo pareiga. Tačiau Direktyvų pasiūlymuose įrodinėjimo našta siūloma palengvinti pristatant atsakovo įrodymų atskleidimo pareigą.

DI direktyvos pasiūlymo 3 straipsnis suteikia teisę ieškovams išreikalauti informaciją ne tik teismine, bet ir ikiteismine tvarka. Ieškovas teismine informacijos išsireikalavimo teise gali pasinaudoti arba pateikęs ieškinį su žalos atlyginimo reikalavimu, arba atskira tvarka, reikalaudamas duomenis atskleisti be žalos atlyginimo reikalavimo.

Pagal Gaminių direktyvos 8 straipsnį, ieškovai turi teisę prašyti atskleisti informaciją apie programinę įrangą, dėl kurios, kaip įtariama, buvo padaryta žala. Tačiau Gaminių direktyvos pasiūlymas, lyginant jį su DI direktyvos pasiūlymu, šia prasme apribotas. Gaminių direktyvos pasiūlyme (1) neįtvirtinama ikiteisminė informacijos surinkimo tvarka; (2) teismine informacijos išreikalavimo teise galima pasinaudoti tik iškėlus ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Ikiteisminės įrodymų atskleidimo procedūros neįtvirtinimas, taip pat įrodymų išreikalavimo teisės ribojimas tik ieškiniiais dėl žalos atlyginimo Gaminių direktyvos ieškovams galėtų neproporcingai apsunkinti civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimą, kadangi:

- (1) siekdami gauti informaciją, ieškovai būtų priversti mokėti didesnę žyminį mokestį, nes mokesčiai už pagrindinės bylos iškėlimą būtų didesni nei mokesčiai už teisminių informacijos atskleidimo procesą, o tai galėtų atgrasyti nuo žalos atlyginimo proceso inicijavimo apskritai;
- (2) ieškovams priimti sprendimą dėl bylos iškėlimo būtų sunkiau, kadangi informacija apie žalos padarymo aplinkybes nebūtų tokia prieinama. Tai lemtų didesnę kiekį nepagrįstų žalos atlyginimo ieškinų, kurie apkrautų teisminę sistemą;
- (3) potencialiam ieškovui, neturint reikiamų įrodymų, būtų sunkiau susitarti derybų būdu.

Gaminių direktyvos tikslas yra vartotojų apsauga, todėl DI direktyvos ir Gaminių direktyvos suderinimas padėtų lengviau įgyvendinti vartotojų teisę į žalos atlyginimą.

Siūlymas:

- 1.1. Gaminių direktyvos 8 straipsnyje numatyti ieškovų teisę gauti informaciją iš atsakovų pasinaudojant ikiteismine informacijos išreikalavimo teise, taip pat suteikti galimybę įrodymus iš atsakovo išreikalauti nereiškiant žalos atlyginimo ieškinio.

2. Gaminių direktyvos pasiūlymas įtvirtina žemesnius įrodymų saugojimo ir atskleidimo standartus nei DI direktyvos pasiūlymas

Gaminių direktyvos pasiūlymas nuo DI direktyvos pasiūlymo skiriasi ir tuo, kad DI direktyvos atsakovams taikomi aukštesni įrodymų saugojimo ir atskleidimo standartai. DI direktyva, priešingai nei Gaminių direktyvos pasiūlymas, eksplicitiškai: (1) įtvirtina pareigą kaupti duomenis apie didelės rizikos DI (3 str. 1 d.); (2) preziumuoja atsakovų nerūpestingumą, jei jie nevykdo pareigos ne tik atskleisti, bet ir kaupti reikiamus duomenis (3 str. 5 d.).

Tai reiškia, kad:

- (1) Gaminių direktyvos ieškovai gautų mažiau išsamią informaciją apie žalos padarymo aplinkybes nei besiremiantys DI direktyva, kadangi Gaminių direktyvos atsakovai neturi pareigos kaupti duomenis, taip pat nėra laikomi nerūpestingais, jei neįvykdė duomenų kaupimo pareigos;
- (2) paradoksaliai, bet Gaminių direktyvos atsakovai nebūtų laikomi nerūpestingais, jei neišsaugojo reikiamų duomenų, net jei žala buvo padaryta didelės rizikos DI, tačiau tie patys atsakovai pagal DI direktyvą – būtų laikomi atsakingais.

Siūlymai:

- 2.1. Gaminių direktyvoje įtvirtinti bendrąją pareigą išsaugoti duomenis, pvz., į Gaminių direktyvos pasiūlymo 9 straipsnio 2a dalį įtraukti, kad gaminio trūkumai preziumuojami, jeigu atsakovas neįvykdė pareigos išsaugoti įrodymų dėl DI sistemos, kuri sukėlė žalą;
- 2.2. įtvirtinti, kad nerūpestingumo prezumpcija turi būti taikoma ir jeigu atsakovas nesilaiko kituose šaltiniuose, kaip kad nacionaliniuose teisės aktuose, įtvirtintų duomenų rinkimo ar valdymo pareigų.

3. DI direktyva riboja ieškovų teisę gauti įrodymų iš atsakovų, kurių DI nėra priskiriamas didelės rizikos DI

DI direktyvos pasiūlymas nuo Gaminių direktyvos skiriasi tuo, kad DI direktyvos ieškovams suteikiama teisė prašyti išreikalauti įrodymus tik apie didelės rizikos dirbtinį intelektą, t. y. sistemas, priskiriamas įdarbinimo, kreditingumo vertinimo sritims, ir produktus, kuriems taikoma naujoji produktų saugos teisinė sistema, pavyzdžiui, medicinos prietaisus.

Tai reiškia, kad ieškovai, nukentėję nuo dirbtinio intelekto, nepriskiriamo prie didelės rizikos DI sistemų, tokių kaip emocijų atpažinimo, draudimo kainų nustatymo modelių (išskyrus gyvybės ir sveikatos draudimo), savivaldžio transporto⁴, iš atsakovų negalėtų gauti įrodymų apie žalos padarymo aplinkybes.

---

⁴ Savivaldis transportas techniškai kvalifikuojamas kaip didelės rizikos šaltinis, tačiau jam netaikomos esminės DI akto pareigos.

Tačiau šios paminėtos sistemos keltų ne mažesnę riziką nei didelės rizikos DI. Pavyzdžiui, savivaldis transportas keltų grėsmę keleiviams ir kitų eismo dalyvių gyvybei ir sveikatai, emocijų atpažinimo sistemos kėsintųsi į asmens privatumą. Draudimo prasme bet kokia rizika, dėl kurios asmuo lieka neapdraustas, yra reikšminga⁵. Taigi, DI direktyvos ieškovai, nukentėję nuo nedidelės rizikos dirbtinio intelekto, tam tikrais atvejais nepagrįstai turi mažiau galimybių prisiteisti žalos atlyginimą negaudami reikiamų įrodymų.

Siūlymai:

- 3.1. įrodymų išreikalavimo teisę suteikti ir ieškovams pagal DI aktą iš DI sistemų, kurios nepriskiriamos prie didelės rizikos DI;
- 3.2. alternatyviai įtvirtinti, kad didelės rizikos dirbtinio intelekto sąrašas civilinės atsakomybės prasme yra nebaigtinis ir priklauso nuo tam tikrų kriterijų.

4. Ieškovų teisės į informaciją įgyvendinimo trukdžiai

Įrodymų apie DI sistemą, reikalingų žalos atlyginimo reikalavimui pagrįsti, tikslas yra palengvinti neteisėtų veiksmų ir priežastinio ryšio įrodinėjimą. Tačiau šių civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimas net ir gavus reikiamus duomenis iš atsakovo gali išlikti dideliu iššūkiu⁶:

- (1) nors įrodymai ieškovams ir taps prieinami, jie bus neperskaitomi specialaus išsilavinimo neturinčiam asmeniui. Todėl teisę į informaciją ieškovai galės efektyviai įgyvendinti tik tada, kai sumokės už gautos informacijos „išvertimą“ į visiems suprantamą kalbą;
- (2) ekspertų, reikalingų DI sistemos duomenų analizei atlikti, samdymas ieškovams atsisieja brangiai, ypač atsižvelgiant į tai, kad atsakovai bus suinteresuoti ieškovus užversti dideliais kiekiais duomenų⁷;
- (3) išlaidos ekspertams padidins bendrą teisinių išlaidų sumą negarantuojant nukentėjusiems jokie rezultato.

Kadangi informacija apie DI sistemą, kuri sukėlė žalą, reikalinga ir tam, kad atsakovai galėtų įvertinti ieškinio potencialą, verta įtvirtinti priemones, kurios galėtų užtikrinti efektyvesnę ieškovų teisės į įrodymus įgyvendinimą.

Siūlymai:

- 4.1. sukurti fondą, kuris potencialiems ieškovams finansuotų DI sistemos ekspertizės išlaidas;
- 4.2. įrodymų atskleidimo taisyklėse nurodyti, kad informacija turi būti pateikiama kiek įmanoma labiau ieškovui suprantama forma.

---

⁵ Hacker, Philipp. 2022. *Review of The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*. (Working Document), December, p. 12. Prieiga per internetą: <https://arxiv.org/pdf/2211.13960.pdf>.

⁶ Nawaz, Samar Abbas, 2022. *The Proposed EU AI Liability Rules: Ease or Burden?* European Law Blog. Prieiga per internetą: <https://europeanlawblog.eu/2022/11/07/the-proposed-eu-ai-liability-rules-ease-or-burden/>.

⁷ *Ibidem*, p. 41.

II. MATERIALINIAI POKYČIAI: NETEISĖTŲ VEIKSMŲ ĮRODINĖJIMAS

5. Dizaino defekto nustatymui reikalingų gairių trūkumas

Pagal Gaminių direktyvos pasiūlymą, ekonominės veiklos vykdytojai laikomi atsakingi už žalą, jeigu ji padaryta dėl gaminio defekto. Pagal doktriną, gaminio defektiškumas gali pasireikšti trejopai – kaip (1) gamybos⁸, (2) dizaino ir (3) instrukcijų (t. y. įspėjimo)⁹ defektas. Tačiau manoma, kad tiek gamybos, tiek instrukcijos defektų grupės dirbtinio intelekto atveju nekelia dirbtiniam intelektui specifinių defekto nustatymo problemų. To paties negalima pasakyti apie dizaino defektus.

Dizaino defektai yra trūkumai, kurie nustatomi, kai gaminyje atitinka gamintojo keliamus reikalavimus, tačiau patys reikalavimai neatitinka vartotojų lūkesčių. Kitaip tariant, šių trūkumų atsiranda dar gaminio kūrimo procese, pavyzdžiui, kai programuotojai padaro klaidų dirbtinio intelekto kode ar duomenų rinkiniuose; pateikia per mažai duomenų ar pateikia duomenis, kurie nereprezentuoja visų visuomenės grupių. Tad dirbtinio intelekto defektų kontekste žala galėtų kilti dėl blogos vaizdų atpažinimo sistemos, kuri savivaldžiam automobilyje neatpažįsta eismo konstrukcijų¹⁰, taip pat galėtų kilti dėl rasę, lytį ar amžių painiojančio veido atpažinimo sistemos algoritmo. Todėl dėl išaugusios dizaino defektų svarbos dizaino defekto apibrėžimas ir nustatymas taps vienu iš aktualiausių Direktyvos taikymo klausimų.

Tačiau iš esmės Gaminių direktyvos pasiūlymas nesuteikia aiškesnių dizaino defekto nustatymo gairių. Pagal dabar galiojančią Gaminių direktyvą, gaminyje yra netinkamos kokybės, jeigu jis neatitinka vartotojo saugumo lūkesčių. Gaminių direktyvos pasiūlyme vartotojų lūkesčių standartas papildomas išvardijant kelis papildomus kriterijus, t. y. mokymąsi ir gamintojo kontrolę po išleidimo į rinką, produkto saugumo ir kibernetinio saugumo standartus. Tačiau šių papildomų kriterijų nepakanka efektyvesniam dizaino defektų nustatymui.

Pavyzdžiui, šių kriterijų nepakanka atsakyti į klausimą, kokio gaminio saugumo gali tikėtis vartotojai, kai visuotinai žinoma, kad dirbtinio intelekto sistemos darys klaidų, kurių žmonės nepadarytų, o tam tikrų klaidų, kurias padarytų žmogus, išvengs¹¹.

Prof. Philipp'as Hacker'is aptaria kelis požiūrius, kaip vertinti vartotojų lūkesčius gaminio dizaino kontekste. Pirmiausia, jo manymu, produktų trūkumai turėtų būti siejami su techniniais standartais. Tačiau, jeigu techninių standartų nebūtų, P. Hacker'is siūlo dirbtinį intelektą lyginti su

⁸ Gamybos defektų atsiranda, kai vienas iš gaminių neatitinka gamintojo gaminio prototipo.

⁹ Instrukcijos defektai susiję su naudojimo ar priežiūros instrukcijose palikta klaida.

¹⁰ O'Shaughnessy, Matt. 2022. *One of the Biggest Problems in Regulating AI Is Agreeing on a Definition*. Carnegie Endowment. Prieiga per internetą: <https://carnegieendowment.org/2022/10/06/one-of-biggest-problems-in-regulating-ai-is-agreeing-on-definition-pub-88100>.

¹¹ Hacker, Philipp. 2022. *Review of The European AI Liability Directives – Critique of a Half-Hearted Approach and Lessons for the Future*. (Working Document), December, p. 22. Prieiga per internetą: <https://arxiv.org/pdf/2211.13960.pdf>.

žmogaus veiklos rezultatais¹². Toks dizaino defekto vertinimo algoritmas galėtų atrodyti taip:

- (1) dirbtinio intelekto lyginimas su vidutiniu savo srities profesionalu. Tokiu atveju dizaino defektas būtų preziumuojamas, jeigu dirbtinis intelektas neveikė taip pat gerai kaip atitinkamos srities profesionalas; ar
- (2) dirbtinio intelekto lyginimas su aukščiausiu profesionalo standartu, t. y. tobulu standartu. Tokiu atveju dizaino defektas būtų preziumuojamas, jeigu dirbtinis intelektas neatitiko aukščiausio profesionalo standarto.

Panašaus pobūdžio „algoritmas“ galėtų būti pavyzdys, kaip Gaminių direktyvos pasiūlymo aprašomojoje dalyje ES galėtų pasiūlyti vertinti dizaino defektų grupę.

Siūlymas:

- 5.1. Gaminių direktyvos pasiūlyme pateikti aiškesnes gaires, kaip vertinti (ne)tinkamą dizaino kokybę.

6. Neaiškumai dėl mokslo ir techninių žinių lygio „testo“

Pagal valstybėse narėse nusistovėjusią praktiką pagrindinis kriterijus, į kurį atsižvelgiant vertinama, ar dizainas turi defektą ar ne, yra gaminio atitiktis mokslo ir techninių žinių lygiui. Pagal Gaminių direktyvą, gamintojas atleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu mokslo ir techninių žinių lygis nebuvo toks, kad būtų galima nustatyti trūkumą. Todėl jeigu gamintojas, atsižvelgdamas į mokslo ir techninių žinių lygį, galėjo sukurti geresnį produktą, tačiau to nepadarė ir tokiu būdu pažeidė vartotojo lūkesčius, gamintojas turi būti laikomas atsakingu.

Gaminių direktyvos pasiūlyme patikslinama, kad mokslo ir techninių žinių lygio „testas“ objektyvus (10 str. 1e d.). Tokiu būdu ES valstybėse narėse siūloma kodifikuoti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) byloje C–300/95 suformuotą praktiką¹³. Taip pat Gaminių direktyvos pasiūlyme siūloma įtvirtinti, kad valstybės narės privalo laikytis šio, šiuo metu neprivalomai taikomo, žinių lygio „testo“. Tačiau Gaminių direktyvos pasiūlymas neatsako į kitus dėl šio „testo“ kylančius klausimus:

- (1) ar mokslo ir techninių žinių lygio „testui“ taikomas mokslo ir techninių žinių „atrandaumo“ kriterijus, nustatytas toje pačioje ESTT byloje C–300/95, kuri kodifikuojama nauju Gaminių direktyvos pasiūlymu dėl žinių lygio „objektyvumo“ kriterijaus įtraukimo;
- (2) kokia yra mokslo ir techninių žinių lygio reikšmė, t. y. kaip mokslo ir techninių žinių lygis turėtų būti nustatomas, ar gaminys turėtų būti lyginamas su gaminio į rinką išleidimo metu geriausiu analogišku gaminiu, ar vertinamas, atsižvelgiant į gaminio išleidimo į rin-

---

¹² *Ibidem*.

¹³ 1997 m. gegužės 29 d. ESTT, byla C–300/95, Rink. 1997, I–2649 (*Komisija prieš Jungtinę Karalystę*).

ką metu gamintojui prieinamas publikacijas ar standartus, o gal lyginamas su tos srities profesionalu.

Siūlymai:

- 6.1. Gaminių direktyvos pasiūlyme konkretizuoti, kaip turėtų būti nustatomas mokslo ir techninių žinių lygis;
- 6.2. Gaminių direktyvos pasiūlyme aptarti, ar kartu su mokslo ir techninių žinių lygio „objektyvumo“ kriterijumi turėtų būti taikomas ir „atrandamumo“ kriterijus.

7. Neaiškumai dėl momento, nuo kurio vertinami gaminio defektai

Pagal dabar galiojančią Gaminių direktyvą, gaminio kokybės atitiktis vartotojų lūkesčiams žalos atlyginimo ieškiniuose priklauso nuo momento, kada gamintojas išleidžia gaminį į rinką, t. y. nekontroliuoja produkto, nes šis yra perduotas pardavimo grandinei. Kaip antai, pagal 7 straipsnio E dalį, gaminio atitiktis mokslo ir techninių žinių lygiui vertinama nuo momento, kada produktas buvo išleistas į rinką. Jeigu defektas atsirado po gaminio išleidimo į rinką momento, gamintojas atleidžiamas nuo atsakomybės (7 str. B d.).

Tačiau, pagal naują Gaminių direktyvos pasiūlymą, vertinant gaminio kokybę siūloma neapsiriboti gaminio išleidimo į rinką momentu. Gamintojas galėtų atsakyti už produkto defektus net po produkto išleidimo į rinką, jei defektų atsirado dėl gamintojo kontroliuojamos programinės įrangos ar susijusių paslaugų, nesvarbu, ar tai būtų naujoviniai, naujinimai ar mašininio mokymosi algoritmai (Gaminių direktyvos 10 str. 1 d., 37 konstatuojamoji dalis).

Šis naujas direktyvos pasiūlymas yra sveikintinas, tačiau kelia ir tam tikrų neaiškumų. Gaminių direktyvos pasiūlyme nekonkretizuojama, ar po išleidimo į rinką gaminį kontroliuojantys gamintojai turėtų būti atsakingi už visą gaminį ar tik už to gaminio pagerinimus, kurie sukėlė žalą. Konkrečiau, ar gamintojas, kontroliuojantis gaminį, būtų atsakingas:

- (1) už visus gaminio (t. y. DI sistemos) trūkumus, atsiradusius po gaminio išleidimo į apyvartą; gaminio defektiškumą vertinant pagal mokslo ir techninių žinių lygį, buvusį žalos padarymo metu, o ne produkto išleidimo į apyvartą metu; ar
- (2) tik už tuos trūkumus, kurių atsirado po programinės įrangos (t. y. DI sistemos) komponento pagerinimo, dėl būtent to pagerinto komponento, o ne originalios programinės įrangos versijos; programinės įrangos komponento defektiškumą vertinant pagal programinės įrangos pagerinimo metu buvusį mokslo ir techninių žinių lygį.

Priklausomai nuo to, kuris Gaminių direktyvos pasiūlymo aiškinimas dominuotų, gamintojo atsakomybės rezultatai skirtųsi. Pavyzdžiui, pagal pirmą scenarijų, gaminį, kurį kontroliuoja gamintojas, vertintume pagal žalos padarymo momentu galiojusį mokslo ir techninių žinių lygį, nors gaminys nebūtų buvęs pagerintas nuo gaminio išleidimo į rinką momento. Tokiu atveju gaminio

vertinimo standartai būtų griežtesni, nes seniau sukurta programinė įranga būtų vertinama pagal naujesnę žinių būklę. Pagal antrą scenarijų, jeigu žalą sukeltų gaminio pagerinimas, pavyzdžiui, programinės įrangos komponentas, gaminys būtų vertinamas pagal gaminio pagerinimo metu galiojusį mokslo žinių lygį. Tačiau žalai kilus ne dėl atnaujinto programinės įrangos komponento, o dėl senesnės programinės įrangos defektiškumo, gaminio kokybė būtų vertinama pagal senesnės programinės įrangos išleidimo metu galiojusį žinių lygį. Todėl gaminio defektiškumo vertinimo standartai antrojo scenarijaus atveju būtų žemesni.

Siūlymas:

- 7.1. patikslinti, ar gamintojas, kontroliuojantis produktą po produkto išleidimo į rinką, būtų laikomas atsakingas už visą programinę įrangą, ar tik už konkrečius programinės įrangos patobulinimus, kurie sukėlė žalą vartotojui.

8. DI direktyvos pasiūlymo taikymo srities apribojimas pagalbinio DI neįtraukimu

Pagal DI direktyvos 15 konstatuojamąją dalį, DI direktyva neturėtų būti taikoma, kai galutinį sprendimą, atsižvelgdamas į dirbtinio intelekto sugeneruotą informaciją ar rekomendaciją, priima žmogus. Mokslininkai pastebi, kad, Direktyvos netaikant pagalbinę funkciją atliekančiam DI, gali būti siekiama apsimestinais vengti taikyti Direktyvą, kaip tai nutiko priėmus analogišką BDAR formuluotę, t. y. įdarbinant asmenis, kurie dirbtinai „guminiu antspaudu“ tvirtintų DI rezultatus¹⁴. Atitinkamai, jei pagalbinę funkciją atliekančio DI rezultatų „štapavimas“ būtų netikras, išimtis Direktyvos netaikyti dėl pagalbinio DI sukeltos žalos nepasiektų tokia išimtimi siekiamų tikslų.

Siūlymas:

- 8.1. DI pasiūlymo aprašomojoje dalyje turėtų būti įtvirtinta, kad Direktyva taikoma ir dėl žalos, kurią sukėlė pagalbinę funkciją atliekantis DI, kai sprendimą priima žmogus.

Išvada (į 2022-12-18 užklausą) pateikta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teisėkūros politikos grupės patarėjai Astai Gedzevičiūtei 2023-01-10 raštu Nr. 2R-3-(1.8).

---

¹⁴ Wachter, Sandra; Mittelstadt, Brent; and Floridi, Luciano. 2017. *Why a right to explanation of automated decision-making does not exist in the general data protection regulation* 7 International Data Privacy Law 76, p. 92.

II.

Skirmantas Bikelis, Mindaugas Lankauskas

NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POKYČIŲ, PRIĖMUS ĮSTATYMŲ PROJEKTUS XIVP-1766(3) IR XIVP-1767(2), VERTINIMAS

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, atsižvelgdamas į 2022 m. gruodžio 15 d. Seimo narių iniciatyvą bei vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo statuto 145 straipsnio nuostatomis, paprašė pateikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo išvadą dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 589 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 71(1) straipsniu įstatymo projekto Nr. XIVP-1766(3) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 199, 259 ir 269 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1767(2). Komitetas, prašydamas pateikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo išvadą dėl projektų, pateikė šiuos klausimus:

- 1. Kaip siūlomas reguliavimas paveiks teisinę sistemą bei socialinę aplinką?*
- 2. Įvertinkite priklausomų nuo narkotikų asmenų gydymo ir prevencijos sistemos prieinamumą Lietuvoje. Savo vertinimą pagrįskite.
Jei atsakydami į 2 klausimą ir atlikdami prieinamumo vertinimą nustatėte, kad jis nėra pakankamas, prašome atsakyti į 3 klausimą.*
- 3. Ar, esant nepakankamam gydymo ir prevencijos sistemos prieinamumui, mažo kiekio kanapių dekriminalizavimas nesuveiks kaip narkotikų vartojimą skatinantis veiksnys? Prašytume pagrįsti Jūsų atsakymą.*

1. Kaip numatomas reguliavimas paveiktų teisinę sistemą?

Dabartinis disponavimo nedideliu kiekiu kanapių reguliavimas prasilenkia su *ultima ratio* princi-

pu, taip pat išsiskiria neadekvatumu (pertekliniu griežtumu) lyginant tiek su reguliavimu iki 2017 metų, tiek su galiojančiuose įstatymuose numatytomis sankcijomis už disponavimą nedideliu kiekiu visuomenės sveikatai ir socialinei gerovei panašaus lygio rizikas keliančiomis psichoaktyviomis medžiagomis.

Projektais XIVP-1766(3) ir XIVP-1767(2) (toliau ir – Projektai) šie prieštaravimai *ultima ratio* principui ir sankcijų nenuoseklumas būtų sušvelninti, dėl to jie vertintini pozityviai.

Tinkamam teisinio reguliavimo vertinimui visų pirma reikia šiek tiek bazinių žinių apie kanapių vartojimo biologinį ir socialinį poveikį kitų psichoaktyviųjų medžiagų kontekste. Šis kontekstas svarbus atskleidžiant teisinio reguliavimo nenuoseklumą ir prasilenkimą *su ultima ratio* principu.

Visų pirma reikia sutarti, kad diskusijoje dėl kanapių dekriminalizavimo būtų nekorektiška kelti klausimą, ar kanapės yra sveikatinantis ir jokių rizikų nekeliantis produktas. Jeigu laikytumėmės pozicijos, kad reikia baudžiamosios atsakomybės už turėjimą nedidelio kiekio bet kokių produktų, kurie nėra sveikatinantys ir kelia nors kokią riziką sveikatai, tokia logika reikalautų kriminalizuoti ne tik nedidelio kiekio kanapių, bet ir nedidelio kiekio alkoholio ir tabako turėjimą be tikslo platinti ar netgi nedidelį kiekį „baltosios mirties“ – cukraus. Tai, kad kanapių rūkymas kelia tam tikrų rizikų sveikatai, dar nereiškia, kad jų mažo kiekio turėjimas turi būti kriminalizuojamas.

Kaip teigiama nemažai mokslinių tyrimų, taip pat tą teigia ir psichiatras, Prancūzijos Monpeljė universiteto doktorantas Robertas Strumila, didesnę žalą sveikatai sukelia alkoholis ir tabakas, o kanapių poveikis yra nedidelis. Jam antrina ir Artūras Barkus, Respublikinio priklausomybės ligų centro Vilniaus filialo Alkoholinės ir narkotinės abstinencijos gydymo skyriaus vedėjas: „Įprastai kanapių poveikis lemia trumpą nuotaikos pakitimą, koncentracijos ir dėmesio pokyčius, trumpalaikį atminties praradimą. Sunkesniais atvejais pačios kanapės itin retai sukelia grėsmingų sveikatai pasekmių.“¹⁵

Visiems žinomi faktai, kokias rizikas kelia tabako rūkymas (ant pakelių privalomai įspėjama, kad „rūkymas žudo“, „rūkymas sukelia plaučių vėžį“, gali sukelti širdies ir kraujagyslių ligas, apakimą ir kt.). Tačiau mažo kiekio tabako (pvz., vieno pakelio cigarečių) turėjimas nėra kriminalizuotas ir niekam nekyla tokių minčių. Manytina, tokių minčių nekiltų net ir tuo atveju, jei statistika rodytų, kad tabako rūkymo paplitimas didėja keliais procentiniais punktais per metus. Kanapių dekriminalizavimo oponentai (pvz., Aurelijus Veryga) akcentuoja miglotas rizikas, kad kai kuriais atvejais kanapių rūkymas gali paskatinti šizofrenijos išsivystymą. Šalia to, kad tokia rizika ir jos dydis, remiantis naujesniais, nei oponentų nurodomais, tyrimais yra diskutuotina, pažymėtina ir tai, kad tai niekaip neįrodo kriminalizacijos būtinybės. Lygiai kaip tabako keliama rizika susirgti plaučių vėžiu, patirti infarktą (o tokios rizikos nėra abejotinos ar diskutuotinos) neįrodo, kad mažo kiekio

¹⁵ LRT.lt publikacija LRT FAKTAI. *Marihuana: peilis sveikatai ar vaistas – ką sako mokslas?* 2023-01-03 20:05.

(vieno pakelio) tabako turėjimas turi užtraukti baudžiamąją atsakomybę.

Panašiai svarstyti apie alkoholio keliamas rizikas. Visiems žinoma, kad alkoholio vartojimas gali turėti labai žalingą poveikį sveikatai (tiek fizinei, tiek psichinei) ir asmens socialinei aplinkai. Juolab apsvaigimas nuo alkoholio daliai asmenų skatina agresiją (tai nebūdinga kanapėms, greičiau priešingai). Absoliuti dauguma smurtinių nusikaltimų yra padaroma apsvaigus nuo alkoholio¹⁶. Ar dėl šių rizikų kas nors siūlo kriminalizuoti mažo kiekio alkoholinių gėrimų turėjimą be tikslo platinti? Ar kas nors mano, kad netgi sunkiausi atvejai, t. y. ligoniai, sergantys priklausomybe nuo alkoholio, turėtų patekti į teisėsaugos „globą“ ir „gydomi“ kriminalinėmis bandomis? Ne. Kodėl? Atsakydami, kodėl nereikia kriminalizuoti mažo kiekio tabako ar alkoholio turėjimo neturint tikslo platinti, kartu atsakytume, kodėl neturi būti kriminalizuojamas ir mažo kiekio kanapių turėjimas (ir kitos disponavimo veikos) be tikslo platinti.

Ne dėl to, kad kanapių vartojimas neva nekeltų jokios rizikos sveikatai (to niekas ir neteigia), bet dėl to, kad tos rizikos daugeliu atvejų yra palyginti nedidelės (netgi lyginant su tabako ir alkoholio vartojimo rizikomis) ir šių rizikų prevencijos ir padarinių vartotojo sveikatai sprendimo tinkamiausi keliai yra kiti, ne baudžiamieji prokuroriniai¹⁷. Baudžiamosios justicijos priemonių taikymas reiškiniams, kurių kontrolei baudžiamoji justicija yra perteklinė priemonė, prieštarauja *ultima ratio* principui.

Taigi, priimti Projektai prisidėtų prie to, kad būtų pašalintas nedidelio kiekio kanapių turėjimo ir kitokio disponavimo neturint tikslo platinti kriminalizavimo prieštaravimas principui *ultima ratio*.

Projektai iš dalies prisidėtų ir prie sankcijų už disponavimą psichoaktyviosiomis medžiagomis sistemos subalansavimo.

Pažvelkime, kokios baudos už nedidelio kiekio kanapių turėjimą be tikslo platinti buvo numatytos iki 2017 metų ir dabar, ir kokios jos numatytos už nedidelio kiekio nelegalaus tabako ar alkoholio turėjimą be tikslo platinti. Matome, kad baudimas už nedidelio kiekio kanapių turėjimą išsiskiria savo nepagrįstu, neproporcingu griežtumu ir iškrenta iš bendros sistemos.

---

¹⁶ Algimantas Čepas, Aleksandras Dobryninas, Gintautas Valickas, Margarita Dobrynina (2018). *Nužudymai Lietuvoje*. Vilnius: Justitia.

¹⁷ Pažymėtina, kad kriminalizacija netgi gali būti vertinama kaip trukdis spręsti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamas problemas. Nepaisant Baudžiamajame kodekse minimų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindų, kurių sąlygos ne visiems žinomos, o ir ne visuomet išpildomos, kriminalizacija veikia kaip paskata slėpti vartojimo problemą, nesikreipti pagalbos, o tai tik didina vartojimo keliamas rizikas.

Kriminalizacija apskritai paverčia kanapių platinimo ir vartojimo sferą šešėline, kurioje negalioja jokios produkto kokybės (saugumo) taisyklės ir jos užtikrinimo mechanizmai. Situacija būtų panaši, jei alkoholio prekyba (net ir licencijuota) būtų kriminalizuota ir šešėlyje vyktų prekyba pilstuku ir panašiais neaiškiais alkoholiniais gėrimais. Kita vertus, dekriminalizacija šešėlio nepanaikintų ir dėl to paminėtų vartotojų sveikatos apsaugos problemų neišspręstų. Dėl šios priežasties tiek Kanados, tiek Vokietijos vyriausybės yra apsisprendusios ribotai legalizuoti kanapių vartojimą ir licencijuotą prekybą jomis.

1 lentelė. Baudos (eurais), numatytos už disponavimą nedideliu kiekiu¹⁸ medžiagų, neturint tikslo jų platinti

Kiekis	Sankcijos ribos	Kanapės (iki 2017)	Kanapės (šiuo metu)	Kanapės, dekrim. projektas	Kanapių vartojimas ¹⁹	Nelegalus tabakas	Nelegalus alkoholis	Namų gamybos alkoholis
		ATPK 44 str.	BK 259 str. 2 d.	XIVP-1766(3) ANK 71 ¹ str.	ANK 71 str.	ANK 209 str.	ANK 209 str.	ANK 137 str.
Pirmas kartas	Maks. bauda	289	25 000	300	150	200	200	780
	Min. bauda	2	750	50	30	40	40	180
Pakartotinis ²⁰	Maks. bauda	289	25 000	1000	230	1000	1000	1560
	Min. bauda	2	750	300	150	200	200	720

1 lentelė parodo, kad pagal dabartinį reguliavimą sankcijos už kanapių disponavimą be tikslo platinti yra keliolika ir dešimtimis (ar netgi virš 100) kartų aukštesnės nei sankcijos, kurias galiojantys įstatymai numato už panašaus ar net didesnio žalingumo medžiagų neteisėtą turėjimą be tikslo platinti.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad Projektu siūlomos ANK 71(1) straipsnio sankcijos griežtumu gerokai viršija sankcijas, numatytas ANK 71 straipsnyje už kanapių vartojimą. Kai kanapėmis disponuojama be tikslo platinti, jomis disponuojama suvartojimo tikslu. Tad šios veikos yra vieno ir to paties elgesio aspektai. Dėl to bausti už neteisėtą disponavimą be tikslo platinti kur kas griežčiau nei už neteisėtą vartojimą nebūtų pagrįsta.

Kartu negalime nepastebėti, kad Projektu siūlomos ANK 71(1) straipsnio sankcijos ir kitos lyginamos sankcijos yra žymiai griežtesnės už sankcijas už aplinkiniams daug pavojingesnes veikas, pavyzdžiui, pavojingą vairavimą, keliantį realų ir akivaizdų pavojų kitų asmenų gyvybėms ir sveikatai. Už pavojingą vairavimą (tiek pirmą kartą, tiek pakartotinai) ANK 420 straipsnyje yra numatyta nuo 170 iki 230 eurų bauda. Šis pažeidimas yra akivaizdžiai pavojingesnis nei iki 5 g kanapių turėjimas sau parūkyti, tad platesnis sisteminis žvilgsnis leidžia kelti klausimą, ar įstatymų leidėjas neperlenkia lazdos Projekte numatydamas gan dideles baudas už disponavimą iki 5 g kanapių be tikslo jas platinti, ypač už pakartotinį disponavimą.

Atskirai paminėtinas baudimas už nedidelio kiekio kanapių kontrabandą, kuris taip pat pagal galiojantį reguliavimą yra neadekvatus. Ši problema Projektais būtų iš dalies sprendžiama.

¹⁸ Nedidelis kiekis – iki 100 Eur vertės kontrabandinių cigarečių (apytiksliai 600 parūkymų) ar alkoholio, iki 10 litrų namų gamybos stipraus alkoholinio gėrimo, iki 5 g kanapių (7–15 parūkymų). Lyginant kiekius atsižvelgtina ir į tai, kad cigarečių per dieną ar savaitę gali būti surūkoma daugiau nei kanapių. Tačiau ir atsižvelgiant į vartojimo ypatumus, nėra taip, kad teisiškai apibrėžti nedideli kiekiai būtų vartojimo prasme analogiški.

¹⁹ Skirtingai nei kituose stulpeliuose, kur nurodyta atsakomybė už disponavimą medžiagomis, šiame stulpelyje (ir ANK 71 str.) parodyta atsakomybė už specifinę veiką – vartojimą. Tai glaudžiai su disponavimu susijusi veika, nes disponavimo be tikslo platinti tikslas ir yra suvartojimas.

²⁰ Iki 2017 metų Administracinių teisės pažeidimų kodekse (ATPK) ir vėliau (ligi šiol) BK pakartotinis pažeidimas būdavo ir yra vertinamas tų pačių sankcijų ribose, į pakartotinumą atsižvelgiant kaip aplinkybę, svarbią parenkant tinkamo griežtumo bausmę. Labai abejotina, kiek pagrįsta vien dėl pakartotinumo aplinkybės minimalią sankciją didinti 6 kartus (!), o maksimalią – daugiau nei tris, ypač turint galvoje, kad pakartotinumas tėra viena iš daugelio aplinkybių, reikšmingų skiriant bausmę, ir įstatymas įpareigoja bausmę skirti atsižvelgiant į aplinkybių visumą.

2 lentelė. Bausmės (baudos nurodytos Eur), numatytos už nedidelio kiekio²¹ medžiagų kontrabandą

Kiekis	Sankcijos ribos	Kanapės (šiuo metu)	Kanapės (dekrim. projektas)	Tabako kontrabanda	Alkoholio kontrabanda
		BK 199 str. 4 d.	XIVP-1766(3), ANK 71 ¹ str.	ANK 208 str. 1 d.	ANK 208 str. 1 d.
Pirmas kartas	Maks.	10 metų laisvės atėmimo	300 Eur	1120 Eur	1120 Eur
	Min.	3 metai laisvės atėmimo	50 Eur	200 Eur	200 Eur
Pakartotinis	Maks.	10 metų laisvės atėmimo	1000 Eur	1120 Eur	1120 Eur
	Min.	3 metai laisvės atėmimo	300 Eur	200 Eur	200 Eur

Iš 2 lentelės matome, kad šiuo metu už mažo kiekio kanapių kontrabandą įstatymas numato netgi neadekvataus dydžio baudas, bet išskirtinio griežtumo laisvės atėmimo bausmes, galima sakyti, atitinkančias tarybinius ir rusiškus standartus²². Įstatymas nediferencijuoja atsakomybės pagal narkotinės medžiagos kiekį, ta pati itin griežta sankcija skirta tiek mūsų aptariamo mažo kiekio (iki 5 g) kanapių gabenimo atvejams, tiek 2 tonų kokaino ar didelio kiekio karfentanilio gabenimo atvejams. Toks reguliavimas akivaizdžiai prieštarauja teisingumo, proporcingumo principams, tai praktiškai visose nedidelio kiekio narkotinių medžiagų kontrabandos bylose konstatuoja BK taikantys teismai, taikydami BK numatytus pagrindus skirti švelnesnę nei įstatymo numatytą bausmę. Priėmus Projektus, ši sankcijų yda būtų pašalinta.

Priėmus Projektus pakartotinis neteisėtas kanapių gabenimas per valstybės sieną būtų baudžiamas analogiškai, kaip ir neteisėtai gabenant per sieną tabako gaminius ar alkoholį, ir tai būtų nuoseklu. Vienkartinis neteisėtas kanapių gabenimas per sieną būtų baudžiamas švelniau, nei tabako ar alkoholio kontrabanda, bet tai nelaikytina dideliu nenuoseklumu, kadangi kalbama apie gana skirtingus medžiagų kiekius. Kanapių iki 5 gramų pakanka 7–10 parūkymų. O sankcijos, su kuriomis lyginame, numatytos už daug didesnio kiekio panašaus žalingumo psichoaktyviosios medžiagos gabenimą – apie 80 cigarečių pakelių kontrabandą, kurios pakaktų apie 1600 parūkymų.

Kartu pažymėtina, kad, priėmus Projektus, vos už 6 gramų ir didesnio kiekio kanapių neteisėtą gabenimą per sieną (t. y. už kiekius, kurie tabako atveju vis dar būtų laikomi nedideli) baudžiamasis įstatymas ir toliau užtrauktų drakoniškas („rusiško pavyzdžio“) laisvės atėmimo bausmes. Taigi, neproporcingų sankcijų už kanapių kontrabandą problema liktų iki galo neišspręsta.

Kita vertus, šią problemą galėtų „pabaigti“ spręsti kitas šiuo metu Seimo komitetuose svars-

²¹ Nedidelis kiekis kanapių – iki 5 g (7–15 parūkymų), nedidelis kiekis tabako gaminių ar alkoholio – iki 250 Eur vertės (tabako – virš 1500 parūkymų).

²² LTSR BK 77 straipsnis numatė už nedidelio kiekio narkotinių medžiagų kontrabandą nuo 3 iki 10 metų laisvės atėmimo su nutėmimu. Galiojančio Rusijos Federacijos BK 229(1) straipsnis numato už tokią veiką nuo 3 iki 7 metų laisvės atėmimo su papildomomis bausmėmis.

tomas BK pakeitimo projektas Nr. XIII P-4856(2), kuriuo siūloma iš BK 199 straipsnio 4 dalies pašalinti nuostatas, numatančias atsakomybę už narkotinių medžiagų neteisėtą gabenimą ar siuntimą per valstybės sieną, ir už tokias veikas bausti pagal specialiąsias normas, numatančias atsakomybę už neteisėtą disponavimą narkotinėmis medžiagomis ir diferencijuojančias atsakomybę pagal medžiagų kiekį bei gabenimo tikslą.

Galiausiai paminėtina, kad priimti Projektai šiek tiek sumažintų teismų darbo krūvį, kadangi disponavimo mažu kiekiu kanapių atvejus nagrinėtų nebe teismai, o teisėsaugos pareigūnai. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2022 m. buvo užregistruoti 1326 baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis (iš kurių didžioji dalis – kanapės)²³.

2. Kaip numatomas reguliavimas paveiktų socialinę aplinką?

Šiame klausime, matyt, pirmiausia turimas omenyje kanapių vartojimo paplitimas, jo galimi pokyčiai.

2.1. Ar kanapių rūkymo paplitimas iš viso yra reikšmingas klausimas dekriminalizavimo diskusijoje?

Visų pirma pabrėžtina, kad vartojimo tendencijų prognozių nereikėtų pernelyg sureikšminti. Jų reikšmę nusveria *ultima ratio* principas. Pavyzdžiui, jei būtų nustatyta, kad visuomenėje plinta tabako rūkymas, šio fakto niekas nelaikytų rimtu argumentu siūlyti kriminalizuoti nedidelio kiekio cigarečių turėjimą be tikslo platinti. Tai netgi nebūtų įtikinamas argumentas siūlymui numatyti administracinę atsakomybę už cigarečių pakelio įsigijimą, kartu uždraudžiant cigarečių prekybą. Būtent dėl minėto *ultima ratio* principo. Analogiškai žvelgtina į kanapių rūkymo paplitimo vertinimus ir priemones kontroliuoti kanapių rūkymą. Kriminalinės justicijos įtraukimas į šio visuomenės sveikatos klausimo sprendimą nėra adekvatus. Rūkymo žalą sveikatai reikėtų spręsti kokybiškomis prevencinėmis ir kitomis priemonėmis.

2.2. Ar dekriminalizavimas galėtų turėti reikšmingą įtaką kanapių vartojimui?

Atsakant apie galimus socialinės aplinkos pokyčius, abejotina, ar Projektais siūlomi pakeitimai galėtų turėti reikšmingą poveikį kanapių vartojimo tendencijoms.

Pirma, Projektais keičiamas labai ribotas kanapių reguliavimo aspektas. Atsakomybė už platinimą lieka nepakitusi, atsakomybė už disponavimą be tikslo platinti vos 6 gramais ir didesniu (įskaitant didelį ir labai didelį) kiekiu išlieka nepakitusi. Baudimas už disponavimą nedideliu kiekiu kanapių (įskaitant jų kontrabandą) išlieka, tik sušvelnėja sankcijos.

Ar bausmių sušvelninimas gali vartotojams sudaryti nebaudžiamumo įspūdį? Taip teigti pagrindo nėra, ypač matant labai griežtas baudas už pakartotinį pažeidimą, ne procentais, o kartais

²³ Prieiga per internetą: https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=10224&datasource=78291.

viršijančias sankcijas už pavojingą vairavimą. Šio vertinimo vienas autorių paklausė ilgamečio kanapių vartotojo, ar administracinė atsakomybė už disponavimą mažu kiekiu, taikyta iki 2017 metų, turėjo kokį nors bauginantį poveikį, ar jautėsi nebaudžiamumo atmosfera. Jis atsakė taip: „Kiek pamenu, iki 2017 nesijausdavom ramiai, sėdėdavom ir bambėdavom, kaip čia nelegalu ir draudžiama.“²⁴ Žinoma, tai tik individuali nuomonė, bet gana iliustratyvi ir deranti su anksčiau išsakytais faktais, kad priėmus Projektus nebaudžiamumo išpūdziai susidaryti daug pagrindo nebūtų.

Antra, abejotina, ar Projektais siūlomi pakeitimai galėtų turėti reikšmingą poveikį kanapių vartojimo tendencijoms, nes tokio socialinio elgesio kaip kanapių vartojimas veiksnių yra daug, jų reikšmė yra įvairi. Tad prognozuoti elgesio pokyčius šiek tiek pakintant vos vienam veiksniai nebūtų labai pagrįsta.

Manytina, kanapių vartojimo paplitimui svarbios kultūrinės tendencijos (sveiko gyvenimo būdo plėtra, kanapių kultūros paplitimas, mada), objektyvios informacijos apie kanapių vartojimo žalingumą sklaida, kanapes demonizuojančios informacijos sklaida (pastaroji, manytina, gali skatinti priešingą reakciją – maištavimą). Taip pat svarbus vaidmuo tenka prevencinių programų prieinamumui ir jų kokybei. Nuo programų kokybės gali stipriai priklausyti jų efektyvumas. Ar šios programos yra modernios ir formuoja asmenų gebėjimą objektyviai apsispręsti rinktis sveiką gyvenimo būdą? O gal jos remiasi atgyvenusiomis metodikomis – gąsdinimu ir kanapių vartojimo demonizavimu? Pastarosios, kaip rodo tyrimai, neveikia, ypač paauglių, kuriems yra gan įprasta rinktis rizikingą elgesį²⁵.

Šalia minėtųjų ir kitų kanapių vartojimo paplitimo veiksnių įsiterpia ir baudimo sušvelninimas. Manytina, kad siūlomas sankcijų pokytis nekintant kitiems vartojimo veiksniams vargu ar galėtų esmingai paveikti asmenų sprendimus, ar vartoti kanapes.

Baudimo griežtumo pokyčio kaip vartojimo veiksnio menką įtaką iliustruoja kanapių vartojimo paplitimo tyrimai, vykdyti iki disponavimo mažu narkotikų kiekiu kriminalizavimo 2017 metais ir vėliau. Paskutiniai bendrosios populiacijos tyrimai dėl narkotikų vartojimo Lietuvoje buvo daryti 2016 ir 2021 metais.

Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento užsakymu 2016 m. atlikto reprezentatyvaus Lietuvos bendrosios populiacijos tyrimo (N = 4794) duomenimis, apie tai, kad bent kartą gyvenime buvo vartoję narkotikų, nurodė 11,5 proc. 15–64 m. amžiaus gyventojų, o didžiąją dalį (10,8 proc.) vartojimo patirčių sudarė kanapės. Po penkerių metų, 2021 m. atlikto reprezentatyvaus Lietuvos bendrosios populiacijos tyrimo (N = 2501) duomenimis, jau 14,1 proc. apklaustų

---

²⁴ Iš S. Bikelio pokalbio su kanapių vartotoju A. (2022 m. gruodžio 12 d.).

²⁵ Scare Tactics in Prevention. Prieiga per internetą: <https://preventionactionalliance.org/learn/about-prevention/scare-tactics-in-prevention/>.

15–64 m. amžiaus Lietuvos gyventojų nurodė, kad buvo vartoję bent vieną narkotiką per paskutinius 12 mėnesių, o kanapes vartojusiųjų buvo 13,7 proc. Taigi, lyginant su 2016 m. duomenimis, narkotikų (ir konkrečiai – kanapių) vartojimas (arba apklausose dalyvavusiųjų ryžtas tai pripažinti) Lietuvoje kiek padidėjo nepaisant baudimo sugriežtinimo. Kaip minėta, tai tik rodo menką baudimo pokyčių reikšmę vartojimo tendencijoms ir leidžia manyti, kad kiti veiksniai yra kur kas reikšmingesni.

Kita vertus, pažymėtina, kad tam tikras simbolizmas, kylantis iš Projektų priėmimo, gali turėti teigiamą socialinį poveikį (bet sunku pasakyti, kiek žymų). Atsakomybės perkėlimas iš BK į ANK galbūt šiek tiek sušvelnintų socialinę stigmą, kad kanapių kartais pavartojantis ar problemiška vartojantis asmuo yra „nusikaltėlis“. Čia turime omenyje ne teisinę teistumo kategoriją (nes baudžiamieji nusižengimai neužtraukia teistumo), bet asmens vertinimą visuomenės akyse ir paties asmens savivertę. Stigmos sušvelninimas, „nusikaltėlio“ etiketės nuėmimas gali palengvinti asmeniui pripažinti vartojimo problemą ir drąsiau imtis veiksmų ją spręsti, dalyvauti prevencijos programose ar kreiptis pagalbos. Šiuo metu, kai kanapių disponavimas savo reikmėms (vartojimui) yra kriminalizuotas, prisipažinimas apie kanapių vartojimą visuomenės akyse tolygus prisipažinimui esant „nusikaltėliu“. O tai, natūralu, kiekvienas yra linkęs slėpti.

Kartu pažymėtina, kad pašalinus „nusikaltėlio“ stigmą asmenys būtų atviresni ir vartojimo paplitimo tyrimuose. Tai gali netgi turėti poveikį jų rezultatams. Pašalinus stigmą, tiriamieji gali atviriau deklaruoti vartojimo patirtis. Tai nekritiškam tyrimų rezultatų vertintojui gali sudaryti įspūdį, kad dekriminalizavus mažo kiekio kanapių turėjimą neva išaugo vartojimas.

2.3. Ar mažo kiekio kanapių kontrabandos dekriminalizavimas sukeltų reikšmingų socialinių pokyčių?

Atsakant į šį klausimą galioja tie patys argumentai, kaip ir bendrai dėl neteisėto disponavimo nedideliu kiekiu kanapių ir atitinkamai išvada ta pati – reikšmingų socialinių pokyčių nesitikima. Būtina nepamiršti, kad kalbama tik apie iki 5 g kanapių kiekį. Kontrabanda kaip veika, kai daroma medžiagas siunčiant, yra susijusi su siuntimo kaštais, kurie savaime riboja tokio menko kiekio ir palyginti nedidelės vertės siuntimų mastus. Dėl to spaudoje išsakomi samprotavimai, neva Projektai siūlomas reguliavimas būtų kažkuo įdomus ir naudingas organizuotiems nusikaltėliams, nėra pagrįsti. Antai prokuroras A. Urbelis yra tvirtinęs, kad neva Projektai siūlomas reguliavimas įgalintų tokią organizuotą schemą: „Galima suburti ir 100 žmonių grupę, asocialių asmenų komandą, siųstis po gramą kvaišalų, o muitininkai ne viską pajėgs sulaikyti.“²⁶ Tokie samprotavimai neturi ekonominės logikos. Daryti nusikalstamą verslą iš mažo kiekio kanapių importo nėra reikšmin-

---

²⁶ Prokuroras Artūras Urbelis: „Kai galėsime lengvai parūkyti kanapių, nežinia, kur atsidursime“, *Respublika.lt*, 2022 m. gruodžio 20 d.

gos ekonominės paskatos. Kanapių žiedų gramo kaina gatvės prekyboje (Vokietijoje, bet, matyt, panašiai ir Lietuvoje) yra apie 10 Eur.²⁷ Atmeskime kanapės savikainą, siuntimo iš užsienio kaštus, atlygį prokuroro minėtiems tarpininkams ir pamatysime, kad pelno arba nelieka, arba jis lieka visiškai menkas, koks kažin ar domintų organizuotus nusikaltėlius.

3. Priklausomų nuo narkotikų asmenų gydymo ir prevencijos sistemos prieinamumas Lietuvoje

Kompetenciją pasisakyti šiuo klausimu Lietuvoje turi Respublikinio priklausomybės ligų centro ekspertai. Remiantis jų žiniomis, galima teigti, kad sveikatos apsaugos sistema yra visiškai pasiruošusi šiuo metu ir ateityje suteikti paslaugas asmenims, kuriems reikėtų pagalbos dėl probleminio kanapių vartojimo.

Kartu norime atkreipti dėmesį į šiame vertinime prieš tai išdėstytus argumentus, kad Projektu siūlomi pokyčiai vargu ar sukeltų reikšmingų socialinių (vartojimo) pokyčių. Atitinkamai sveikatos sistemos pasiruošimo kvestionavimas svarstomų Projektų kontekste neturi daug pagrindo.

Taip pat svarbu suprasti, kad net ir tuo atveju, jei šiek tiek padidėtų kanapių vartojimas, asmenų, kuriems reikėtų sveikatos specialistų pagalbos, skaičius didėtų labai nežymiai, nes kanapių rūkymas pats savaime mažai daliai vartotojų sukelia sveikatos problemų, dėl kurių reikėtų kreiptis į gydytojus.

Toliau pateikiame Respublikinio priklausomybės ligų centro direktoriaus pavaduotojos dr. Aušros Širvinskienės komentarus keliamu klausimu, praėjusių metų gruodžio mėnesį publikuotus portale LRT.lt:

„Kanapių kontekste reikėtų kalbėti apie ambulatorinę (psichologinę) pagalbą (tą rodo ir kitų šalių patirtis, ir PSO rekomendacijos), nes tik kanapių vartojimo atveju intensyvios pagalbos nereikia, užtenka ambulatorinių konsultacijų (jei nėra gretutinių ligų ar nėra vartojamos šalia kitos medžiagos). Tokią pagalbą galima gauti kad ir psichikos sveikatos centruose, kurių šiuo metu turime platų tinklą.

Vertindami, ar gydymo programos veikia tinkamai, ar ne, pažiūrėkime į faktus. Lietuvoje yra paslaugų, padedančių priklausomybių turinčiam žmogui sveikti, ir absoliučiai didžioji dauguma iš jų buvo sukurta remiantis mokslu, tarptautiniais standartais, ilgamete ekspertų patirtimi – teorija ir praktika. Lietuvoje taikomos gydymo programos yra mokslu pagrįstos, akredituotos ir atitinka rekomenduojamus tarptautinius standartus (PSO, UNODC), todėl abejoti, kad jos veikia netinkamai, nėra pagrindo.

Lietuvoje teikiamų paslaugų spektras platus: priklausomybių konsultantų ir psichologų konsultacijos ir pagalba Visuomenės sveikatos biuruose, 12-os žemo slenksčio paslaugų kabinetų teikiama

²⁷ Prieiga per internetą: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1175287/umfrage/preisentwicklung-fuer-marihuana-in-deutschland/>.

pagalba, informavimas ir konsultavimas. Žemo slenksčio paslaugos teikiamos 10 Lietuvos savivaldybių: Vilniaus, Ukmergės, Kauno, Kėdainių, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Mažeikių ir Visagino.

Visuomenės sveikatos biuruose taip pat veikia ir ankstyvosios intervencijos programos, kurios skirtos eksperimentuojantiems ar nereguliariai vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas jaunuoliams nuo 14 iki 21 metų. 2021 m. ankstyvosios intervencijos programa buvo įgyvendinama 41 iš 60 savivaldybių.

Tai pat paslaugos teikiamos ir pirminiu asmens sveikatos priežiūros lygiu, t. y. psichikos sveikatos centruose, turinčiuose viešosios ar privačios įstaigos statusą. Psichikos sveikatos centrų Lietuvoje yra daugiau kaip 100. Juose dirba gydytojai psichiatrai, vaikų paauglių gydytojai psichiatrai, psichologai, socialiniai darbuotojai, atvejo vadybininkai ir pan. Galime didžiuotis, kad esame sukūrę sėkmingai ir efektyviai veikiančių ir specializuoto antrinio lygio priklausomybių psichiatrijos paslaugų spektrą. Net penkiuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose veikia Respublikinio priklausomybės ligų centro (RPLC) filialai, teikiantys ambulatorines ir stacionaro paslaugas.

Ir čia dar nepaminėjau visų paslaugų ir jas teikiančių įstaigų ir bendruomenių, kurios prisideda prie to, kad pagalba žmonėms būtų prieinama.“²⁸

Išvada (į 2023-01-18 raštą Nr. S-2023-238) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui 2023-02-24 raštu Nr. 2R-5-(1.8).

---

²⁸ Širvinskienė, Bikelis. Prokuratūros pozicijoje dėl kanapių dekriminalizavimo – daug prieštaravimų faktams // LRT.lt, 2022-12-16. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1846795/sirvinskiene-bikelis-prokuraturos-pozicijoje-del-kanapiu-dekriminalizavimo-daug-pries-taravimu-faktams?fbclid=IwAR21VLjnLlv-zaUtQuoyWip3BxGpYrkNefmjPpIcDqKKVjCeXxS6BksjzcxE>.

III.

Skirmantas Bikelis, Darius Pranka, Simonas Nikartas

NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES PAKEITIMO IR PAPILDYMO PROJEKTO

Pritardami Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies pakeitimo ir papildymo projekto (toliau – Projektas) tikslams ir nemažai daliai Projekte teikiamų siūlymų, kartu reiškiamo keletą pastabų bei pateikiame papildomų pasiūlymų, kurie galėtų spręsti tam tikras Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) bendrosios dalies reguliavimo srityje kylančias problemas.

Jurisdikcijos korekcijos

Lietuvos Respublika yra nepagrįstai išplėtusi savo baudžiamąją jurisdikciją nesunkių ir neatsargių nusikaltimų ir net baudžiamųjų nusižengimų atžvilgiu nepaisant jų padarymo vietos, padariusio asmens pilietybės ir netgi veikos abipusio baudžiamumo kriterijų, t. y. numačiusi universaliąją jurisdikciją (BK 7 str. 12 p.): disponavimui mažu ar didesniu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturint tikslo jų platinti (BK 259 str. 1 ir 2 dalys), teisėto disponavimo narkotinėmis, psichotropinėmis, stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis taisyklių pažeidimui, įskaitant ir padarytam dėl neatsargumo (BK 268 str.), neteisėtam disponavimui stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis be kvalifikuojančių aplinkybių (BK 267 str. 1 dalis). Toks baudžiamosios jurisdikcijos išplėtimas yra neadekvatus nei teisėtumo ir teisėtų lūkesčių, nei proporcingumo ar racionalaus teisėsaugos resursų panaudojimo požiūriais. Universalusis jurisdikcijos principas turėtų būti naudojamas visuotinai pripažįstamų, pačių pavojingiausių nusikalstamų veikų persekiojimo įgyvendinimui užtikrinti (pasak A. Neveros, „už tas [nusikalstamas veikas], kurių

padarymas kelia grėsmę tarptautinei teisėtavakai“)²⁹. Minėtos veikos (nesunkūs, neatsargūs nusikaltimai, netgi baudžiamieji nusižengimai) neatitinka šių kriterijų, juolab kad vis daugėja valstybių, kuriose kai kurios iš minėtų veikų yra dekriminalizuojamos ar netgi legalizuojamos.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad į BK 7 str. 12 p. aprėptį patenka ne tik nusikalstamos veikos, bet ir sąvokų išaiškinimus apimantis straipsnis (BK 269 str.), o tai, ko gero, yra techninė klaida.

Dėl recidyvo ir recidyvisto sąvokų bei apsvaigimo kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės

Sutinkame su Aiškinamajame rašte paminėta įžvalga, kad *recidyvisto* etiketė yra itin stigmatizuojanti. Juolab kad visuomenėje sąvoka *recidyvistas* suprantama kaip itin pavojingas asmuo (tai labiau atitiktų *pavojingo recidyvisto* sąvokos turinį, BK 27 str. 2 d.). Manytume, asmenį, padariusį du ar keletą nusikaltimų (porą vagysčių, porą kartų disponavusį didesniu nei 5 g kanapių kiekiu) įvardinti kaip nors kitaip, kaip pakartotinai nusikaltusį, nėra tikslinga. Siūlytume apskritai iš BK pašalinti *recidyvo*, *recidyvisto* sąvokas. Juolab kad BK teisinės pasekmės sieja praktiškai tik su pavojingo recidyvisto statusu. Galiojančiame BK „paprastą“ recidyvą matome tik sunkinančių aplinkybių sąrašė (BK 60 str. 1 d. 13 p.). Šią aplinkybę galima performuluoti į, pavyzdžiui, „nusikaltimas padarytas turint teistumą už tyčinį nusikaltimą“, kartu numatant galimybę teismui nepripažinti šios aplinkybės sunkinančia (kaip yra numatyta BK 60 str. 1 d. 1 p.). Projekte siūlomas reguliavimas, kuriuo siekiama paaiškinti, kad recidyvo aplinkybė nėra privalomai vertintina kaip sunkinanti visais atvejais, manytume, yra pernelyg gremėzdiškas.

Taip pat siūlytume apsvarstyti ir sąvokų *pavojingas recidyvas*, *pavojingas recidyvistas* atsiskyrimo galimybę. Kriminologiniu požiūriu ir šiuo atveju tai tėra etikečių klijavimas pagal formaliuosius požymius. Jis riboja teismo galimybę vykdyti teisingumą ir individualizuoti skiriamas sankcijas, įvertinti pakartotinai nusikaltusio asmens atvejį. Praktikoje tai ypač aktualu, jei asmuo serga priklausomybe ir sutiktų gydytis, bet teismas, atsižvelgdamas į jo kaip pavojingo recidyvisto statusą, dažnai neturėtų kitos galimybės kaip tik skirti laisvės atėmimo bausmę. Formalių etikečių kodekse reikėtų atsakyti ir palikti teismui vertinti, ar žmogus yra pavojingas ar ne.

Kartu, kad jau aptariame atsakomybę sunkinančių aplinkybių korekcijas, siūlytume apsvarstyti, ar asmens apsvaigimas (BK 60 str. 1 d. 9 p.) iš tiesų rodo didesnę nusikaltimo pavojingumą, palyginus su tokiais pačiais nusikaltimais, kurie įvykdomi blaivia galva, ne impulsyviai, ne praradus savitvardą. Manytume, kad nerodo. Juo labiau kad toliau Projekte siūloma numatyti pagalbos priemonės asmenims, kurių viena iš nusikaltimo padarymo priežasčių buvo apsvaigimas. Tai teisingas požiūris. Bet griežtesnis baudimas nedera su požiūriu, kad asmenims reikia padėti atsikra-

²⁹ Nevera, A. (2006). *Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos principai*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 126.

tyti žalingų svaiginimosi įpročių. Neteigiame, kad apsvaigimą reikėtų laikyti švelninančia aplinkybe³⁰. Manytume, kad jį reikėtų tiesiog išbraukti iš atsakomybę sunkinančių aplinkybių sąrašo.

Dėl sutapčių ir tęstinės nusikalstamos veikos apibrėžimo naujame BK 27(1) straipsnyje

Manytume, tęstinės veikos ir daugeto sąvokos skirtingų kategorijų bylose natūraliai skiriasi. Pavyzdžiui, tęstinis nusikaltimas kalbant apie apgaulingą buhalterinės apskaitos vedimą, tęstinę vagystę, tęstinį sukčiavimą, tęstinį disponavimą nedideliu kiekiu narkotinės medžiagos gali skirtis, turėti papildomų požymių. Jei siūlant šį apibrėžimą norima spręsti specifinę tam tikrų nusikaltimų kvalifikavimo problemą, yra didelė rizika, kad gali būti nepagrįstai pakeista praktika ir sugriežtinta atsakomybė kitų kategorijų bylose. Dėl to labai abejotume vieningos tęstinės sąvokos įtvirtinimo BK tikslingumu. Manytume, šiai sąvokai turi likti lankstumo ir ją, kaip ir iki šiol, turėtų formuoti teismų praktika bei doktrina.

Siūlomi apibrėžimai nėra visiškai aiškūs. Pavyzdžiui, minimas sutapties požymis – savarankiškos veikos – aiškumo sutapties sąvokai nepriduoda. O jei sąvoką sudėtinga lakoniškai ir universaliai apibrėžti, tikslingiau leisti ją aiškinti doktrinai ir teismų praktikai byla po bylos. Kitas pavyzdys – kaip tęstinės nusikalstamos veikos požymis nurodoma tai, kad atskirus veiksmus jungia kaltės forma. Kaltės forma kažin ar gali jungti veikas, jungia sumanymas ar tikslas, o kaltės forma (pvz., tyčia) yra tokia pati visų tyčinių nusikaltimų.

Siūloma nuostata dėl administracinių nusižengimų laikymo tęstiniu nusikaltimu irgi neaiški. Nėra aišku, ar šiuo atveju taikomi pirmame pastraipos sakinyje nurodyti požymiai. O vartojamas požymis „visuma“ yra labai neapibrėžtas.

Kartu labai diskutuotina idėja, ar laike ištęstos smulkios administracinės veikos turėtų būti vertinamos kaip vienas nusikaltimas, kuris netgi galėtų būti baudžiamas laisvės atėmimu. Pavyzdžiui, jei įvyktų dalies dabartinio BK 259 str. 2 dalyje numatytų veikų dekriminalizacija, asmenį, kelis kartus per savaitę rūkantį po nedidelį kiekį kanapių, pagal siūlomą apibrėžimą iš esmės galima būtų kaltinti nusikaltimo padarymu (imant ilgą laikotarpį). Bet tokia smulkių pažeidimų akumuliacija į sunkesnius (ir netgi nusikaltimus) vargu ar atitinka įstatymo idėją bei vestų prie labai žymaus baudžiamosios politikos sugriežtinimo smulkių pažeidimų atžvilgiu. Projekto tikslai deklaruojami kitokie.

Galėtų būti atskira diskusija, kaip spręsti profesionalių smulkių pažeidimų darymo problemą (pvz., vagysčių iš parduotuvių ar kišenvagysčių). Manytume, tinkamiau ieškoti sprendimo darant

---

³⁰ Kita vertus, Ispanijos BK 21 straipsnio 2 dalis numato, kad sunki priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų yra atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Žr. <https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal Code 2016.pdf>.

korekcijas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse ir (ar) BK specialiojoje dalyje, bet ne BK bendrojoje dalyje. Pavyzdžiui, Vokietijos BK numato profesionalios vagystės požymį, galima būtų svarstyti apie tokio ar panašaus požymio numatymą ir Lietuvos įstatyme.

Dar pridurtume, kad jei keliamas tikslas BK įtvirtinti pavienės veikos teoriją (to siūlytume nedaryti), tai, matyt, turėtų būti aprašoma ne tik tęstinė, bet ir trunkamoji veika, galbūt ir kitos pavienės veikos rūšys? Bet siūlytume to nedaryti, BK neaprašinėti nei vienos pavienės veikos rūšies, kaip ir tiesiogiai su pavienės veikos sąvoka susijusių daugeto rūšių.

Atleidimo nuo atsakomybės susitaikius (BK 38 straipsnis) sąlygų korekcija

BK 38 str. 1 dalies 2 p. siūlytina numatyti bent šiek tiek ilgesnį, ne dvejų, bet trejų metų laikotarpį. Tuomet, kai atlygintinos žalos dydis labai nemažas, dvejų metų jai atlyginti gali ir nepakakti. O tai apribotų BK 38 straipsnio taikymo galimybes.

Bausmių skyrimo nuostatos

Rengiamas projektas būtų puiki proga pašalinti ryškų mūsų BK trūkumą – draudimą su kitomis bausmėmis skirti baudą (jį numato BK 42 str. 3 dalis, tiesa, draudžianti bet kokios bausmės skyrimą kartu su kita bausme). Tokia galimybė yra numatyta (ir ne be pagrindo) kitų valstybių kodeksuose, pavyzdžiui, Vokietijos:

41 straipsnis. Bauda šalia laisvės atėmimo

Jeigu kaltininkas savo veika praturtėjo arba bandė praturtėti, kartu su laisvės atėmimu gali būti skiriama bauda, net jei ji sankcijoje nėra numatyta arba numatyta tik kaip alternatyva, jei tai tikslinga atsižvelgiant į kaltininko asmenines bei ekonomines aplinkybes.³¹

Lietuviškojo reguliavimo ydingumas itin pasireiškia baudžiant už sunkius į praturtėjimą orientuotus nusikaltimus, kai, nusprendus taikyti laisvės atėmimą (ar jį atidedant), nelieta galimybės paskirti ir baudos, kuri būtų labai taikli priemonė taikant atsakomybę už nusikaltimus, kuriais siekiama praturtėti.

Ši idėja buvo minėta dar 2010 metais apžvalginėje studijoje, kuri nurodoma ir Aiškinamajame rašte³². Taip pat vėliau prie jos vėl sugrįžta ir išsamiai aptarta analizuojant atsakomybę už

---

³¹ § 41 Geldstrafe neben Freiheitsstrafe.

Hat der Täter sich durch die Tat bereichert oder zu bereichern versucht, so kann neben einer Freiheitsstrafe eine sonst nicht oder nur wahlweise angedrohte Geldstrafe verhängt werden, wenn dies auch unter Berücksichtigung der persönlichen und wirtschaftlichen Verhältnisse des Täters angebracht ist. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_41.html.

³² Bikelis, S. (2010). *Baudžiamosios politikos orientavimo į su laisvės atėmimu nesusijusių poveikio priemonių taikymą galimybes*. Vilnius: Teisės institutas. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2020/04/Alternatyvos_kaip_tyrimas.pdf.

kontrabandą³³.

Visiškai sutinkame su Aiškinamajame rašte išsakyta kritika baudmės skyrimo nuo jos vidurkio taisyklei. Pažymėtina, kad kritiką šiai taisyklei išsakė ne tik Aiškinamajame rašte paminėti Vilniaus universiteto mokslininkai, bet ir prof. Olegas Fedosiukas, taip pat mūsų Instituto mokslininkas Skirmantas Bikelis³⁴. Kadangi argumentai yra publikuoti ir laisvai prieinami, jų čia nebekartosime, juolab ginčo dėl argumentų nėra. Kartu kiek stebina, kad Projekto autoriai, pritardami taisyklės kritikai, nesiūlo šios taisyklės atsisakyti. Pažymėtina, kad ši taisyklė yra ne tik teoriškai ydinga, bet ir neturi praktinės reikšmės, praktikoje, suvokiant jos ydingumą, jei ir taikoma, tai tik dėl akių – formaliai nurodant, kad dydžio atskaitos taškas yra vidurkis, tačiau toks atskaitos taškas ar jo paminėjimas reikšmės galutinei bausmei neturi.

Dėl arešto baudmės skyrimo sąlygų (BK 49 straipsnis)

Manytume, socialinius arešto taikymo aspektus neblogai sprendžia galimybė atidėti arešto baudmės vykdymą. Juolab kad Projektu siūloma iš BK 75 straipsnio pašalinti nuostatą, kad atidėti arešto baudmę galima tik pirmą kartą nuteistam šia bausme asmeniui. Tokiam pakeitimui labai pritartina. Tačiau abejonių kelia siūlymas dar radikaliau riboti arešto taikymą ir apskritai netaikyti arešto baudmės dirbantiems asmenims.

Kriminologiniai tyrimai rodo, kad trumpalaikis laisvės atėmimas gali būti veiksmingas pakartotinio smurto artimoje aplinkoje prevencijos požiūriu būtent dirbantiems smurtautojams. Logika paprasta – žmonės susilaiko, nes nenori prarasti darbo arba kad darbe kas nors sužinotų, kad jie smurtavo.

Kalbant apie Projekto formuluotes, pažymėtina, kad nėra aiški dirbančio asmens sąvoka, pavyzdžiui, ar individualios veiklos pažymos pakaktų „apsisaugoti“ nuo arešto baudmės? O jei išimtis liestų tik pagal darbo sutartį dirbančiuosius, ar tai neiškreiptų asmenų lygybės principo?

Nėra visiškai aiški ir sąvoka „besimokantis“. Pavyzdžiui, ar ji apimtų tęstines ir kitų formų studijas, mokslus? Šiuo atveju riboti arešto baudmės taikymą nebūtų rimto pagrindo.

Siūlytume persvarstyti, ar siūlomi formalūs ribojimai taikyti arešto baudmę yra būtini, ar nepakaktų bendrojo *ultima ratio* ir proporcingumo principų, kad teismas įvertintų arešto baudmės paskyrimo tikslingumą.

---

³³ Bikelis, S., Giedrytė-Mačiulienė, R., Mickėnienė, I., & Venckevičienė, J. (2017). *Cigarečių neteisėta apyvarta: Kompleksinė reiškinių ir kontrolės priemonių analizė*. Vilnius: Eugrimas, p.164. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2017/04/Cigareciu_apyvarta.pdf (laisvai prieinama internete).

³⁴ Fedosiuk, O. (2019). Baudos baudmė atgrasymo iliuzijos spąstuose. *Jurisprudence*, 26(2), p. 292–307. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.13165/IUR-19-26-2-03>; Bikelis, S., Giedrytė-Mačiulienė, R., Mickėnienė, I., & Venckevičienė, J. (2017), p. 108.

Baudų juridiniams asmenims dydžiai

Iš esmės neprieštaraudami gan drastiškam maksimalių baudų juridiniams asmenims padidinimui (kadangi tai nėra mūsų teisės sistemai nežinomi dydžiai ir jų apskaičiavimo metodai), vis dėlto siūlytume sklandžiau išdėstyti siūlomą taisyklę dėl baudos maksimumo. Maksimali bauda yra teorinis dalykas, o skiriama bauda – konkreti teismo skiriama bauda. Frazė, sujungianti abi sąvokas „skiriama maksimali bauda“, yra logiškai ydinga. Siūlytume, perfrazuojant aptariamą taisyklę, ją išdėstyti paprasčiau. Ji galėtų skambėti taip, kad juridiniams asmenims maksimalus baudos dydis yra 100 000 MGL arba iki 20 proc. nuo jų metinių pajamų, žiūrint, kuris dydis yra didesnis.

BK 54 straipsnio korekcijos

Nepritariame siūlymui patikslinti BK 54 straipsnio 2 dalies 5 punktą požymiu „turtinė padėtis“. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką, kaltininko asmenybės charakteristika apima ir turtinę padėtį, ir ji teismų paprastai yra vertinama skiriant bausmę. Įstatyme atskirai minint turtinę padėtį, kyla klausimas, gal tuomet reikėtų išskirti šeiminių padėtį, kaltininko elgesį iki ir po nusikaltimo, išsilavinimą ir t. t. Abejotina, ar reikia išskirti tik vieną iš kaltininko asmenybės vertinimo kriterijų.

Dėl BK 54 straipsnio 3 dalies pakeitimo – „švelnesnė bausmė“ apima tiek švelnesnę bausmės rūšį, tiek ir švelnesnę tos pačios rūšies bausmę. Tai pagrindžia susiformavusi ir gausi teismų praktika bei mokslo šaltiniai. Todėl toks įstatymo tikslinimas nebūtinus.

Vietoje šio pakeitimo siūlytume nurodyti, kad vadovaujantis teisingumo principu gali būti ne tik paskiriama švelnesnė bausmė, bet ir atidedamas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas, kai tam sąlygų nenumato BK 75 straipsnis. Šiuo metu nesant tokios galimybės, teismų praktikoje neretai pagal BK 54 straipsnio 3 dalį paskiriama per švelni bausmės rūšis (pvz., laisvės apribojimas). Laisvės atėmimo bausmės atidėjimas galėtų būti puikus tarpinis variantas tarp realios laisvės atėmimo bausmės ir švelnesnių bausmių tais atvejais, kai realus laisvės atėmimas būtų per griežta bausmė, bet alternatyvios bausmės būtų pernelyg švelnios³⁵.

Kita vertus, pertvarkius BK 75 straipsnį taip, kad jo taikymo galimybės būtų gerokai praplėstos, galbūt šio patikslinimo 54 straipsnio 3 dalyje būtinybės neliktų.

BK 55 straipsnio pakeitimas

Labai abejotume dėl pakeitimo būtinybės ir dėl Aiškinamajame rašte nurodytų argumentų svarumo. Juolab kad pakeitimas nėra nuoseklus. Pagal pakeitimo esmę išeitu, kad nesunkus nusikaltimas laikomas mažiau pavojingas nei neatsargus. Aiškinant BK sistemiškai, kartu specialiąją ir bendrąją dalis, tokios išvados daryti negalima. Paprastai yra priešingai.

³⁵ Pranka, D. (2019). Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis praktinės problemos ir teisinio reguliavimo trūkumai. *Teisės problemos*, Nr. 2(98), p. 38.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės – įpareigojimo dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose

BK 72(2) straipsniu siūloma praplėsti veikų, kurias padariusiam asmeniui teismas skirtų įpareigojimą dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose, ratą. Siūlytume apsvarstyti, ar, plečiant veikų ratą, nereikėtų dabartinės imperatyvios formuluotės pakeisti į diskrecinę, ar tikrai kiekvieno smurtinio konflikto (pvz., vienkartinio, emocionalaus įvykio) kaltininkus privalu įtraukti į minėtas programas. Iš esmės, skiriant baudžiamojo poveikio priemones, nukreiptas į pagalbą kaltininkui, imperatyvų neturėtų būti, tai prieštarautų poveikio (pagalbos) priemonių individualizavimo principui. Programų skyrimą reikėtų palikti teismo diskrecijai.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės – dalyvavimo alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, resocializacijos ar kitose programose bei kursuose

Šiai baudžiamojo poveikio priemonei taip pat siūlytume numatyti taikymo diskreciją. Jei asmuo neturi priklausomybės nuo psichoaktyviosios medžiagos ir jo poelgis greičiau atsitiktinio pobūdžio, įpareigojimas dalyvauti priklausomybių prevencijos kursuose gali būti nelabai prasmingas.

Iš kitos pusės, asmuo, sergantis priklausomybe, gali padaryti nusikalstamą veiką veikiamas ne tik apsvaigimo, bet ir abstinencijos (nebūdamas apsvaigęs). Siūlome apsvarstyti, ar nereikėtų praplėsti aptariamos priemonės taikymo srities, kad apimtų ir šiuos atvejus.

Taip pat siūlome apsvarstyti, gal vertėtų nurodyti, kad programos ir kursai, kuriuose gali būti įpareigojami dalyvauti asmenys, turėtų būti licencijuoti. Lietuvoje yra nemažai asmenų, teikiančių abejotinos kokybės paslaugas be licencijų, nepatvirtintomis metodikomis.

O kalbant iš esmės, kviestume apsvarstyti daugiau priemonių, kurios ribotų baudžiamąją intervenciją kaltininkams, kurių elgesio problemas daugiausia lemia priklausomybės, ir šias problemas galėtų išspręsti gydymas ir kitos pagalbos priemonės, o ne baudžiamosios sankcijos.

Dėl išplėstinio turto konfiskavimo sąlygų korekcijų

Minimalios konfiskuotino turto vertės reikalavimas BK 72(3) straipsnyje iš tiesų yra probleminis, tačiau problemą spręsti reikėtų priešingu būdu, nei siūloma Projekte. Šiuo klausimu yra neseniai publikuotas ir laisvai prieinamas straipsnis *Bikelis S. (2022). Minimali konfiskuotino turto vertė legalumo ir proporcingumo principų bei racionalios baudžiamosios politikos kontekste*³⁶. Straipsnyje grindžiamas teiginys, kad imperatyvus draudimas konfiskuoti tam tikros vertės nesiekiantį nusikalstamu būdu gautą turtą prieštarauja principui *iš neteisės teisės nekyla* ir nėra pakankamai svarių

³⁶ *Kriminologijos studijos*, 2022/10, p. 30–47. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2022.10.2>.

argumentų, kurie pagrįstų tokios išimties iš minėto principo taikymą. Minimalios konfiskuotino turto vertės nustatymas buvo įstatymų leidėjo klaida, kurią reikėtų ištaisyti.

Straipsnyje parodoma, kad minėta klaida buvo padaryta nepagrįstai derinant išplėstinio turto konfiskavimo sąlygas su baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą praturtėjimą sąlygomis, ir siūlomo Projekto aiškinamajame rašte ši klaida vėl yra daroma. Skirtingai nuo baudžiamosios atsakomybės, nusikalstamos kilmės turto konfiskavimui (kaip ir panašios teisinės prigimties institutui – žalos atlyginimui) taikytinas principas *iš neteisės teisė nekyla*, bet ne *ultima ratio*.

Dar daugiau, straipsnyje grindžiama mintis, kad Lietuvos baudžiamajame kodekse numatyta sąlyga, ribojanti išplėstinio turto konfiskavimo taikymą turtui, kurio vertė yra mažesnė nei 250 MGL, prieštarauja Direktyvai 2014/42/ES. Direktyva numato maksimalius leistinus ribojimus nacionalinių teismų konfiskavimo galioms ir minėtas ribojimas Direktyvoje nėra nenumatytas. Nesunku numanyti, kad nustatydamas aukštą turto vertės slenkstį valstybė narė galėtų iš esmės išvengti Direktyvos įpareigojimo taikyti nusikalstamos kilmės turto konfiskavimą.

Taigi, siūlome Projektą pakeisti taip, kad iš BK 72(3) straipsnio būtų pašalinta nusikalstamu būdu gauto turto minimalios vertės sąlyga.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės – viešųjų teisių atėmimo

Siūlome apsvarstyti, kiek prasminga yra išskirti BK 68(1) straipsnyje nurodytą draudimą būti paskirtam ar išrinktam į valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų, įmonių ar nevalstybinių organizacijų renkamas ar skiriamas pareigas, kai šį draudimą, mūsų manymu, visiškai įgyvendintų BK 68(2) straipsnyje numatytas draudimas eiti atitinkamas pareigas. Ar nėra BK 68(1) straipsnis perteklinis? Manytume, kad BK 68(1) straipsnis yra pernelyg procedūrinis, akcentuoja tam tikrų pareigų užėmimo būdus (skyrimą, rinkimą), bet ne draudimo tikslą – kad atitinkamose pareigose nusikaltimą padaręs asmuo neužimtų atitinkamų pareigų. Procedūrinės nuostatos dėl draudimo kandidatuoti į pareigas, kurias eiti asmeniui uždrausta, matyt, turėtų būti rinkimų kodekse, o BK pakaktų draudimo, atitinkančio draudimo tikslą ir esmę – draudimo eiti tam tikras pareigas, kuris jau yra numatytas BK 68(2) straipsnyje.

Dėl BK 75 straipsnio

Siūlytume iš esmės reformuoti baudmės vykdymo sąlygas, sumažinant teorinio nusikaltimo sunkumo (apibrėžiamo nusikaltimo rūšimi (sunkus, apysunkis) ir nusikaltimo rūšiniu objektu) reikšmę taikant šį institutą ir esminę reikšmę suteikiant faktiniam nusikalstamos veikos sunkumo ir kaltininko asmenybės vertinimui, t. y. paskirtos baudmės dydžiui. Atitinkamai siūlome panaikinti ribojimus baudmės vykdymo atidėjimą taikyti apysunkius, sunkius ar labai sunkius nusikaltimus pada-

riusiems asmenims, kuriems teismas paskyrė palyginti švelnias bausmes. Tokiu būdu gal netgi būtų išspręsta mūsų BK 54 straipsnio 3 dalies pakeitimų komentare išsakyta problema.

Tai pat siūlytume atsisakyti dalinio bausmės vykdymo atidėjimo, kuris, manytume, yra anaip-
tol ne bausmės vykdymo atidėjimas (nes bausmė vykdoma nedelsiant), o savotiška atleidimo nuo
dalies bausmės atlikimo, lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietos forma.

Dėl siūlymo taikyti intensyvią priežiūrą nepilnamečiams (BK 87 straipsnio pakeitimas)

Intensyvi priežiūra yra labai intensyvi intervencija į asmens gyvenimą, turinti įvairiausių negaty-
vių šalutinių psichologinių ir socialinių poveikių, į kuriuos asmenys ir netgi jų artimieji gali jautriai
reaguoti. Tad juo labiau abejotini siūlymai šią priemonę taikyti nepilnamečiams – psichologiškai ir
socialiai labai jautriai grupei.

Aiškinamajame rašte minima, kad priemonės nepilnamečiams turi būti nukreiptos ne į bau-
dimą, bet į jų resocializaciją. Tokiam siekiui visiškai pritariame, tačiau siūlymas numatyti galimybę
nepilnamečiams taikyti intensyvią priežiūrą, mūsų manymu, prieštarauja deklaruotam siekiui.

Siūloma priemonė yra kontrolės, o ne resocializacijos. Išoriškai matoma apykojė kaip tik
trukdo asmens resocializacijai, riboja galimybes dirbti (pavyzdžiui, dirbti padavėjais), riboja gali-
mybes laisvai rengtis, laisvai jaustis visuomenėje, skatina asmenį užsidaryti namuose, kad nepatir-
tų negatyvių reakcijų iš aplinkinių keliamo streso.

Manytume, iš principo nėra logiška ir proporcinga numatyti intensyvią priežiūrą asmeniui,
juolab nepilnamečiui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės. Nuo baudžiamosios atsakomy-
bės atleidžiami tie asmenys, kurie mažiau pavojingi, padarę mažesnio pavojingumo nusikaltimus,
yra kitų aplinkybių, kad teigiamas poveikis kaltininkui bus padarytas ir netaikant baudžiamosios
atsakomybės. Kam tuomet taikyti intensyvią priežiūrą, kurios paskirtis turėtų būti aukštą riziką
visuomenei keliančių asmenų kontrolė.

Atsižvelgiant į aptariamą priemonės intensyvumą ir šalutinius poveikius, nebūtų pateisina-
ma (proporcinga) ją taikyti siekiant užtikrinti kitų poveikio priemonių vykdymo kontrolę, išskyrus
nebent atvejus, kai asmeniui taikomas įpareigojimas nesiartinti prie nukentėjusio asmens.

*Nuomonė (į 2023-02-21 raštą Nr. (1.36) 2T-194) pateikta Lietuvos Respublikos teisingumo ministe-
rijai 2023-03-14 raštu Nr. 2R-10-1.8.*

